

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

כי תצא תשע"ד 011

שותפות במלחמה

מצאנו בפרשת מטות, דין ודברים בין משה רבינו ולבני גד וראובן קודם כנסתם לארץ ישראל, בעניין 'שותפות במלחמה'. וכך נאמר בפסוק (במדבר לב ו - ז) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גַד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ פֹּה: וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֹת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם ה':"

האחיקם יבאו למלחמה - עליכם גם להילחם

וביאר האברבנאל (שם) וז"ל השיבם מרע"ה האחיקם יבאו למלחמה ואתם תשובו פה ר"ל האם הוא דבר ראוי והגון שאחיקם יבואו למלחמה ואתם תשובו פה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ותירשו אתם הארץ הנכבשת שהם כלם ירשו אותה, והמה ילכו לעשות מלחמה ולכבוש ארץ לירושתם.

ואם חשבתם שהיתה ארץ כנען רעה ואוכלת יושביה ולכן תרצו לברוח ממנה. או שפחדתם מהכנעניים וחוזק עריהם ולכך תיראו ממלחמותיהם. ולמה תניאוון ר"ל תשברו את לב בני ישראל שבשמעם דבריכם יאמרו גם הם שאינם חפצי לעבור אל הארץ שנתנה ה' להם, והוא מתנה משובחת ביד הנותן אותה, ואין לירא מן העמים כי ה' ילחם לכם, עכ"ל.

וקרוב לכך פירש הרש"ר הירש (במדבר י, ט) וז"ל, מי ש"בא למלחמה", מקבל על עצמו את סכנות הקרב אחרי שנסתבך במלחמה. המלחמה באה בלא התגרות מצידו, ועל כרחו הוא נכנס לסכנה. משום כך שואל משה: "האחיקם יבאו למלחמה" - ובניגוד לכך: "ואתם תשובו פה!" כמובן גם אחיקם היו רוצים לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. אך המלחמה היא הכרח, היא הגיעה אלינו, ואחיקם נאלצים להיכנס לתיגר - ואתם תשתמשו מן החובה?!, עכ"ל.

כלומר משה רבינו בא בטענה לבני גד וראובן, האם יתכן שאחיקם יצאו למלחמה, ולעומתם אתם תשובו במנוחה ושלווה!?

האחיקם יבאו למלחמה - שותפות ביגיעה ועול

אולם מצינו מהלך שונה להסביר את טענת משה רבינו לבני גד וראובן. כמו שמבוא באלשיך (שם) וז"ל כלומר, באמורכם כי באה נחלתכם אליכם הדין עמכם, רק מה שאמרתם אל תעבירנו הוא בלתי ראוי, כי האחיקם וכו'. ואף שאמרתם הארץ אשר הכה ה', שרמזתם כי ה' הוא הלוחם לכם. ולא תתייחסו לכפויי טובה, כי לא הם נלחמו בעדכם כי אם ה'. זה אינו כלום, כי ההתייצבות בפני האויבים והלוחמים לא דבר רק הוא, אף שהנצוח בודאי לה' הוא כבודע. כי לא לחנם שאל חזקיה מהקב"ה, ואמר, איני כאסא ששאל ואמר שהוא יצא למלחמה אך לא ילחם, אמנם אשב תוך ביתי ואתה תעשה מלחמה* (פתיחתא דאיכא רבתי ל). כי הביאה למלחמה גם היא תתייחס לטורח וצער ואימה וטלטול. וזהו אומרו

* איכה רבה פתיחתות (אות ל) וז"ל, עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנא' (מלכים ב' יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור, עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז' ע"ב)

כי תצא תשפ"ד 011

האחיכם יבאו למלחמה לומר הן אמת כי לה' המלחמה אך לא יבצר מהיות מרוע מוסר. כי האחיכם יבאו למלחמה ויתייצבו שם נגד האויבים, ואתם תשבו פה ולא תראו המלחמה כלל, עכ"ל.²

ולפי פירושו עיקר טענת משה רבינו הייתה על בני גד וראובן, שהם לא משתתפים עם הציבור בעול וצער, ולא מסיבה שהם נצרכים להצלחת המלחמה, והבן.

והעולה מכל הנ"ל, כל הדין ודברים אם 'להשתתף במלחמה' או לא, הוא אך ורק כאשר ברור 'כשמש בצוהריים' ללוחמים (בגוף) שהלוחם באמת הוא רק 'ה' איש מלחמה' והוא (הנלחם) עומד לפני ה' כמ"ש (יהושע ד, יג) כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצֶּבֶא עָבְרוּ לִפְנֵי ה' לְמַלְחָמָה, ופירש (שם) המלבי"ם וז"ל לִפְנֵי ה' לְמַלְחָמָה. כי גם זה היה מן התנאי (שהתנה בפ' מטות) שיעברו לפני ה', ר"ל לשמו, ולא כבוטחים על גבורתם, עכ"ל. והמלחמה נעשית כפי שהלוחם מצווה. אולם במלחמה שנעשית ע"י מי שאינו בר לבב להבין ולהשכיל את האמת, ועוד שהוא עושה מלחמה בהיפך גמור לרצון הלוחם האמיתי; בתערובת אנשים ונשים, ואיסורי כרת ועוד. אין מצוה כלל להשתתף בה, אלא איסור גמור.

ויתר על כן, כל השותף במלחמה נעשה שותף - לאיסור, ולכפירה - של כוחי ועוצם ידי.¹

² ועין באור החיים (במדבר לב, ו) וז"ל, מה שנתכוונו לטעון כנגד העתיד שאין טורה בדבר, כי ה' הוא עושה נפלאות גדולות לבדו, אמר להם (משה) האחיכם יבאו למלחמה פירוש אמת כי ה' הוא הנלחם להם, אבל על כל פנים צריכין לה' זמן במלחמה, והוא מה שדייק יבוא למלחמה ולא אמר האחיכם ילחמו לומר שעל הביאה בלבד הוא תמה, ויש בזה סתירה על טענת מלחמה שעברה וגם טענת מלחמה הבאה בארץ שעל כל פנים כל איש ישראל יש להם יגיעה בדבר, ולמה יבקשו הם יגיע כפם של ישראל, וגמר אומר ואתם תשבו פה, נתחכם לומר שהגם שהבטחת ה' היא מושגת שאמירת הגבוה כמסירת הדיוט ואין כאן יגיעה, הלא תשכיל ביאת ישראל למלחמה בערך ישיבתכם פה ותראו כי יש הרגש ליגיעת ביאת המלחמה, ואם כן למה תרצו ליטול דבר שהיא יגיעה של ישראל כיון שאין אתם יגיעים עמהם בביאתכם למלחמת הארץ, עכ"ל.

³ ועיין בהרחבה המבט הפנימי 002

⁴ והלא מילתא פשיטא היא!

⁵ ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג, טו) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְנַלְתֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶיךָ לְהַצִּילֵךְ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לִפְנֵיךְ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ: וכן הזהיר את ישראל הרעיא מימנא על כך במפורש, כמובא במדרש (במדבר רבה ט, ט) וז"ל אמר להם משה לישראל, בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהירו שלא יהיה בכם עון ניאוף שאם יש עון זמה ביניכם הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם, ואתם נמסרים ביד שונאיכם הה"ד (דברים כג) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְנַלְתֵּךְ וגו', וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ, מהו פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אמר להם משה לישראל הוּו יודעין שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אֱלֹהֶיךָ אלא בזמן וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם הה"ד מִתְנַלְתֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶיךָ לְהַצִּילֵךְ וגו'. וע"ע באבות דרבי נתן (פרק לה)

¹ וכפי שהורחב לעיל (המבט הפנימי 002) שבשורש כל המלחמות רק הקב"ה נלחם, והוא יתברך נלחם לגלות יחודו יתברך - אין עוד מלבדו.

² ולמאן השלמת העניין, מן הראוי להביא את השו"ת דלקמן;

שאלה: האם צריך שהיה הכרת הטוב גם לאלו שנמצאים במלחמה בפועל (בגוף), לכאן? איך שייך הכרת הטוב לאלו שמפילים אותנו למקומות הנמוכים האלו של יצרא דע"ז ויצרא דעריות כשמדרגת המלחמה הזו לא קשורה אלינו כלל? תשובה: שאלה נכונה מאד. ונסביר בקצרה ממש - בהסתכלות החיצונית האדם מסתכל הסתכלות של קצוות, כן - לא, חייב - פטור, מותר - אסור, אבל בהסתכלות הפנימית זהו תערובת, כלומר, אנחנו תופסים שכל דבר מורכב מחלקים, ואמנם בגדרי דין דבר שמעורב בו טוב ורע, יש אופן שעל אף שיש בו נקודות של טהרה, אבל לדינא הוא טמא, כיון שאולינן בתר רוב חלקיו לכן הוא מוגדר כטמא, אבל כשאנחנו מתייחסים לתפיסה הפנימית של הלב, - ברור שאנחנו

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

כי תצא תשע"ד 011

[להרחבת הנושא מומלץ לעיין בשיעור 'בלבכפדיה עבודת השם - בחור'. בו מוסבר בהרחבה, שבכל מלחמה - שיסודה מסר"ג מתגלה הג' עבירות החמורות שדינם ב'יהרג ואל יעבור'. ועל כל אחד בעידנא דמלחמה לבדוק את עצמו בעמקי נפשו איפוא וכיצד אותם עבירות מתגלות, ושם עליו ללחום את מלחמת ה' צבקות!]

נו מתעסקים כאן עם דבר שהוא בתפיסה של ערב-רב (הה והבן טוב טוב, כשמם כן הוא מהותם, שורש כוחם - 'לשתף) לערבב' אהב"י עמהם, היל"ת), ובתפיסת ערב-רב - הרוב הוא רע והמיעוט הוא טוב, אבל עדיין יש הכרת הטוב על המיעוט.

וכדוגמא בעלמא, אדם הלך עם שלושת בניו לנהר, ושלושתם טבעו, ובא מישוהו והציל את שלשתם, ולאחר מכן הרג שתיים מהם ואחד הוא השאיר, האם יש הכרת הטוב לאותו אדם? - בהגדרה החיצונית, אין לו שום הכרת הטוב אליו שהרי הוא הרג לו שתי ילדים, אבל ההגדרה הפנימית אומרת, אמנם יש פה תביעה עצומה על זה שהוא הרג לו שתי ילדים, אבל יש לו גם הכרת הטוב על הילד השלישי שהוא הציל לו.

זה המבט הנצרך בדרא בתראה, ואם לא נסתכל במבט הזה, הרי שלא נצליח להתעסק בדרא בתראה עם כלום, כי כל ההתעסקות בו היא עם ערב-רב, והרי שאנחנו מאבדים כל מבט נכון איך לקלוט את תפיסת המציאות, התפיסה שצ"י ריכה שתהא היא שכל דבר כאן הוא מורכב, אין כאן דבר שכולו רע ואין כאן דבר שכולו טוב, - ואמנם בגדרי "ד" אמות של הלכה", בהלכה ההגדרה היא ש'אזלינן בתר רוב' אם בדין כפשוטו של "אחרי רבים להטות" או של דיני ביטול רוב או בשאר דיני רוב שישנם, ובהגדרה רחבה יותר, כל חפץ שמורכב מטוב ורע, אם הרוב שבו הוא רע, הרי שהוא אסור לדינא.

אבל כשבאים להתייחס במבט הפנימי של הנפש, אנחנו מגדירים שיש כאן חלקים טובים וחלקים רעים, ועל אף שהרוב המוחלט הוא רע - ערב רב - אבל יש בו גם נקודות טובות.

ודוגמא נוספת - הרי החובת הלבבות אומר שכל היסוד של כיבוד אב ואם הוא הכרת הטוב, ולפי"ז אדם שגדל בבית שאביו היכה אותו, השפיל אותו ועשה בו את כל המעשים שלא ייעשו, האם אדם כזה צריך שיהיה לו הכרת הטוב לאביו או לא? - התשובה היא, זה באמת מצב מורכב, מצד אחד בוודאי שיש לו טענות על מה שאביו עשה לו שלא כדין, אבל מצד שני בוודאי יש לו הכרת הטוב. - וזה מבט שצריך לקלוט - ואפשר לתת דוגמאות מכל דבר בבריאה כי הרי בהכל מונח תפיסה של ערב-רב.

וכמוכן, אין הכוונה שכשיש הכרת הטוב לאדם מהערב-רב, זה סיבה שהוא "דבק בו", כי בזה הרי הוא נדבק לערב-רב, אלא הכרת הטוב כמו שהוגדר רבות במקומות אחרים, עניינה היא להכיר את הדבר כמות שהוא, ומכאן כן הוא מכיר את חלקי הטוב שבו, זה הגדר של הכרת הטוב, - אלא שבאופן שלאחר ההכרה בטוב, זהו טוב שראוי להידבק בו, הוא נדבק בו בבחינת "האומר לדבק טוב", אבל אם זהו ערב-רב, הוא לא נדבק בו, ולכל היותר מדין ההכרת הטוב הוא נותן לו שפע בבחינת "שדי בתר כתפוהי" בבחינת אחוריים, ובאופן הזה הוא מחזיר לו טובה, אבל לא באופן של "אומר לדבק טוב" כי כאן זה לא טוב אלא 'ערב-רב' שהוא רע.

והרי שעל השאלה האם על החלקים של הטוב שנמצא בתוכו צריך הכרת הטוב, התשובה הברורה צריכה להיות - כן. ועל השאלה האם למעשה להתחבר איתם, כשהשאלה היא ביחס לכלל מציאות ההנהגה כרבים, התשובה הברורה היא - לא. וכשהשאלה היא ביחס לכל יחיד ויחיד, האם לעזור לכל יחיד ויחיד שעזר לו אפילו אם הוא עשה לו רע יותר ממה שהוא עשה לו טוב, התשובה היא כן.

צריך להבין שהדברים הללו כל כך עדינים וכל כך מורכבים שזה גורם לידי כך - או שבני אדם הולכים לקצה אחד ופורשים כלל מענין של הכרת הטוב, ובהכל הם 'נגד', או שרחמנא ליצלן אנשים הולכים לצד השני ומתחברים, אבל המבט האמיתי הוא שצריך הבנה מורכבת שזה בחינת 'מעשה מרכבה' שהאדם תופס כל דבר בכל מרכיביו שזה הבנה מאד מאד עדינה.

וכמו שאומרת הגמ' הידועה בבבא בתרא 'אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר', כך גם בכל הדברים האלה, מצד אחד צריך להבין את האמת, אלא שהבעיה שלרוב הבני אדם אין את ה'אזון מלין תבחין' לקלוט את המורכבות, וגם לאחר שהם יראו את הדברים הללו שנתבארו, הם עדיין יסיקו מהם מסקנא לצד אחד - או שהם יפלו לצד הזה או שהם יפלו לצד השני - העדינות של הדברים היא מופלגת מאד והיא באמת לא שייכת לרוב בני האדם שאין להם את העדינות לקלוט את המורכבות, לא בשכל וכמוכן לא בתפיסת הלב, וכמוכן גם לא איך להוציא את זה לפועל בהנהגה באופן מעשי, אבל זוהי האמת כמות שהיא.

(מתוך שיעור בלבכפדיה עבודת ה' - בחור)